

Orijinal Kaynak: Kidd, Ian James. (2020). “Philosophical Misanthropy”, *Philosophy Now*, Issue 139, ss. 28-31.

Atıf Şekli: Kidd, Ian James. (2021, Eylül 22). “Mizantropi Felsefesi”, Çev. Esmanur Coşkun, *Sosyal Bilimler*. sosyalbilimler.org/mizantropi-felsefesi

Mizantropi Felsefesi

Ian James Kidd

Türkçesi: Esmanur Coşkun

İnsanlığı kınamak bu aralar çok gündemde. Küresel çevre krizi, aşırı sağ ideolojilerinin yükselişi, sosyal ve ekonomik eşitlikteki dengesizlik ve diğer ahlakî kötülükler göz önünde bulundurulduğunda, birçok insan, insanlığın durumu hakkında suçlamalarda bulunuyor. Bazen konu sadece bundan ibaret —konu: Toplu ahlakî başarısızlıklarımıza karşı duyduğumuz hüsrânın ifade edilmesi. Tabi bazen bu ifadenin daha uygulamalı bir yönü de oluyor. Daha uç bir noktada, insanların üremeyi bırakmasını söyleyen Human Extinction Movement [İnsanoğlunun Nesli Tükensin Hareketi] de dahil olmak üzere, antinatalistler gibi türümüzün sonunun gelmesini isteyenler bulunuyor. Olaya daha ılımlı yaklaşanlar ise insanlığın, hayat tarzını daha sıradan, daha basit bir hâle getirme yönünde radikal bir şekilde değiştirmesini söylüyor. Endüstriyel, tüketimci hayat tarzımız belki hayat tarafından daha farklı ve umarız ki daha iyi bir karakter yardımı ile çökertilebilir. Bu umut, filozof ve çevre eylemcisi olan Rupert Read tarafından kitabı *This Civilisation is Finished*'da [Bu Medeniyet Sona Erdi] (2019) ortaya atılmıştır.

İnsanlığın ahlakî olarak kınanması ile ilgili uygulamalar için uygun terim *mizantropidir*.

Günlük anlamıyla *mizantrop*, insanlardan nefret eden, hoşlanmayan ya da onlardan öğrenen ve insanlardan uzak durmaya çalışan insanlara denir. Moliere'in 1666 tarihli *Le Misanthrope* [İnsandan Kaçan] adlı oyununun başlığına ismini veren karakter Alceste, 'tüm insanlardan nefret ettiğini', bazılarının 'zalim' olduğunu bazılarının ise bu 'zalimliğe' ortak olduğunu duyurur. Oyunun sonunda mizantrop, kendisinin ve toplumun yozlaşmışlığından kaçmak istediğini belirtir.

Bu terim fazlasıyla yanlış kullanılsa da hâlâ şu anlama gelmektedir: Mizantropik olmak, insanlıktan nefret etmek ve insanlıktan kaçmak ya da belki de insanlığa zarar vermek istemektir. Felsefeci Judith Nisse Shklar mizantropinin tehlikeli olduğunu, “bizi sefil ve arkadaşsız kılma, ruhsal çalkantıya sürüklenme ve bizi sövgü hariç tüm zevklerden yoksun kılma” konusunda gücü olduğunu söyleyerek bizi uyarmaktadır (*Ordinary Vices*, 1984). Nefret ve şiddetin iyi bir hayat için zayıf bir temel olduğunu söyleyerek haklı olarak

bizi uyarmaktadır. Eğer mizantropi muhakkak bunları içeriyorsa o zaman mizantropiden kaçınılmalıdır. Neyse ki durum böyle değildir.

Mizantropiyi ‘insana ve insanlığa duyulan nefret ve antipati’ olarak tanımlamak fazlasıyla yetersizdir. Mizantropinin *bir sürü* biçimi vardır, bunlardan yalnızca bazıları nefret barındırır. Başarısızlıklarla yüzleştığımızda, öfke ya da hoşnutsuzluk, hayal kırıklığı, şiddetli teslimiyet duygusu veya biraz daha neşeli bir duygu olarak geliştirilebilirliğimiz ile ilgili kararlı bir ümitlilik hissedebiliriz. Ve aslında, bazı mizantroplar, toplu ahlakî başarısızlıklarımıza nefretle tepki vermeyi açıkça *reddetmektedir*.

Bu ‘mizantropik çokçuluğun’ ana fikirlerinden biri de nefrete, şiddete ya da umutsuzluğa sürüklenmeden, insanlığın berbat ahlakını fark edebilecek olmamızdır. Bunu yapabilmek için önce mizantropiyi daha iyi anlamalıyız.

Mizantropinin Tanımı

Tuhaf bir şekilde, mizantropi ile ilgili pek de felsefi yazı yoktur. Bu konsept ahlakçı filozoflar arasında çok kullanılan bir konsept değildir.

Mizantropi bazen kötümserlik ya da nihilizmle bağlantılıdır ki bunların ikisi de insan varlığıyla ilgili tatsız görüşler sunmaktadır. Arthur Schopenhauer belki de kötümserlik felsefesinin *en iyi örneklerinden* biridir ve aynı zamanda son derecede mizantropiktir. Ama kötümserlik ve mizantropi farklı konseptlerdir: Kötümserlik felsefesini savunanlar, dünyada insan mutluluğunu ya da gelişimini imkânsız kılan özelliklerin bulunduğu inandır. Örneğin, mantıksızlık, anlamsızlık, ıstırap... Mizantropikler ise aksine, kötülüklerimize ve başarısızlıklarımıza odaklanır. Evet, ikisi de birbirleriyle yakından ilişkilidir fakat aynı değildir. Örneğin, insan varlığını aynı zamanda ahlakî olarak acımasız olarak görmeden de insan varlığının kozmik olarak anlamsız olduğunu düşünebilirim. Hem anlamsız hem de ahlakî açıdan takdire şayan olabiliriz.

Mizantropi felsefesi hakkında yeni bir savunmayı David E. Cooper’ın *Animals and Misanthropy* (2018) [Hayvanlar ve Mizantropi] adlı kitabında bulabiliriz. Başlıktan da anlaşılacağı gibi, Cooper’a göre hayvanlara davranış şeklimizin dürüst bir şekilde değerlendirilmesi, insanlıkla ilgili mizantropik bir karara varmamızı sağlamaktadır. Milyarlarca insan olmayan hayvanın kötü durumu, kötülüğümüz ve başarısızlıklarımızla ilgili bir dizi örnek sunmaktadır: Kibir, gaddarlık, duyarsızlık, açgözlülük, kendini beğenmişlik, düşüncesizlik, bilinçli cahillik, gösteriş... Bu liste uzun ve iç karartıcı. Cooper hayvanlara odaklanıyor ama insan yaşamının diğer alanlarına da bakabiliriz. Mizantropa göre bu alanlara bakınca, insan varlığının kibir (yeniden), şefkatsizlik, dogmatizm, aç gözlülük, iki yüzlülük, güzelliğe duyarsızlık, miyopluk, ahlakî tembellik, bencillik, başkalarının çilelerine karşı omuz silkme, şiddet, savurganlık ve isim bulamadığımız daha bir çoğu gibi başarısızlık ve kötülüklerle doyurulduğunu bulmaktayız.

Bunları göz önünde bulundurduğumuzda mizantropinin eleştirisini anlamak kolaydır.

Fakat, bir katalog insan başarısızlıkları mizantropi kanısına varmak için yeterli değildir. Başarısızlıklarımızın olduğunu kabul eden ama bunların nispeten yüzeysel, nadir ve bölgesel olduğu konusunda ısrar eden bir eleştirmen hayal edin. Bu eleştirmen, kötülüklerimizin sadece savaş ya da siyasi göç gibi bizi doğamıza aykırı bir şekilde bencil ve şiddete eğilimli olmaya *zorlayan* ekstrem durumlarla sınırlı olduğunu ya da bu kötülüklerin psikopatlar ve ahlakî canavarlar gibi insanlığı ahlakî olarak temsil edemeyecek insanlarla sınırlı olduğunu savunur.

İşte tam olarak bu tür bir ahlaki güzelleme mizantroplar tarafından reddedilmektedir. Onlar başarısızlıklarımızın olağan ya da rastlantısal bir tarafı olmadığını düşünmektedir. Bu başarısızlıklar tüm hayat tarzımıza yayılmıştır. Kanıt olarak, insan kötülükleri ve başarısızlıklarına örnek bulmak için fazla uzun ya da daha iyi bakmamıza gerek olmadığını gösterirler. Bazen bakmamız gereken tek yer haberler, pencereden dışarıya ya da aynadır. Evet, kötücül davranışlarımızın çoğu epeyce sönük olabilir —*küçük* zalim davranışlar, sabit bir yalan akışı... Montaigne bunları, sıradan ve günlük alışkanlıklarımıza, aktivitelerimize ve konuşma şeklimize işlendiklerinden ‘sıradan kötülükler’ olarak adlandırmıştır. Gerçekten de kötülüklerimizin yalnızca ekstrem biçimlerinde sayılacağını düşünüyorsak, o zaman kendimize hizmet eder bir biçimde kötülüklerimizi eksik sayıyoruz demektir.

Öyleyse mizantrop, kötülüklerimizin ve başarısızlıklarımızın, insancıl yanıtlara yönelik iddialarını korumasını sağlayan özellikleri olduğunu savunmaktadır. Bu özelliklerden üçü başarısızlıklarımızın *köklü*, *belirgin* ve *yaygın* olmasıdır: Aktivitelerimize, projelerimize ve kurumsallaşmış hayat tarzımıza monte edilmişlerdir; çoğunlukla, ‘çıplak zalimliğimiz’ ya da ‘bariz bencilliğimiz’den bahsederken de olduğu gibi gün gibi ortadadır ve belki birkaç izole yer dışında tüm dünyaya yayılmışlardır. Mizantrop bu üç noktaya değinmelidir yoksa *insanlığın* ahlaki olarak kınanmasında eksiklikler kalır.

Bu noktalara değinen insanlara güzel bir örnek yıkıcılığın, doğaya karşı kayıtsızlığın ve müsrifçiliğin tamamen hayat tarzımızın temellerine montelenmiş olduğunu söyleyen modern, radikal çevreci mizantroplardır. Bir başka örneği ise dogmatizm, adaletsizlik ve sömürücülüğün ataerkil sistemimizin ayrılmaz bir parçası olduğunu eğer bu kötülükleri çıkarırsak ataerkil sistemin çökeceğini savunan feministlerdir. Açıkça görüyoruz ki felsefi mizantropinin birçok biçimi vardır. Bunların özünde ortak olan şey insanoğlunun ahlaki olarak kınanmasıdır fakat bu kınama birçok endişe tarafından gerekçelendirilmiş olabilir —hayvanların kötü durumu, doğanın tahrip edilmesi, kadınların ezilmesi... Başka bir farklılık da mizantropun belirli bir hedefe karşı alabileceği farklı tavırlardan doğar: öfke, umutlu aktivizm, hatta ümitsiz teslimiyet... Hedefin *tek bir insan* olmadığını da açıkça belirtmeliyiz. Hüküm *toplu* bir şeye giydirilir: insanlık, insan uygarlığı, insanî yaşam biçimleri gibi. Bir mizantrop bazı insanlardan hoşlanabilir, bazı insanları takdir edebilir hatta sevebilir. Örneğin toplu başarısızlıklarımızdan sıyrılmış nadir birkaç insanı... Bununla beraber bir mizantrop bazı insanları, bu toplu başarısızlıklarımızın özellikle bir

örneği olarak görecektir. Örneğin Donald Trump, eleştirmenleri tarafından sıklıkla insan türüyle ilgili yanlış olan her şeyin bir sembolü; açgözlülük, kibir ve gösteriş gibi kötülüklerin yaşayan bir göstergesi olarak tanımlanmıştır.

Yani mizantropinin bir sürü biçimi vardır ama bu çokçuluk, bir set karmaşık ahlakî ve amelî sorunlar yaratarak daha zor bir soruyu meydana getirir: Mizantropik bir bakış açısını benimseyen bir insan nasıl yaşmalıdır? Açıkça görülüyor ki, insanlığın berbat ahlakî durumlarını eleştiren bakış açısı, davranışlarımızı ve hayatımızı etkilemeyen, soğuk, soyut bir öğretiyi değildir. Bu bakış açısını kabul etmek nasıl yaşadığını, hissettiğini ve düşündüğünü değiştirmek demektir. Mizantropi hakkında yazan herkes bu soruyu araştırmaktadır. Nihayetinde, bu oyun yazarları ve aynı zamanda diğerleri için de dramatik bir tema.

Batı ve Doğu felsefesinin tarihi boyunca bence en azından dört ana *mizantropik bakış açısı* görebiliriz. Burada *bakış açısı*, bir dizi aktivite ve bağlılığın eşlik ettiği baskın duygular ya da bakış açılarından oluşmaktadır. Hem dünyadan bir anlam çıkarma hem de dünyayı yönlendirmek için yapılabilecek her şeyi denemenin bir yoludur. Bir bakıma mizantropiyi yaşamamanın bir yolu... Şüphesiz, mizantrop olmanın başka yolları da vardır. Ama bu bakış açıları en yaygın olanlarıdır.

Batı ahlak filozoflarının en etkili isimlerinden biri Immanuel Kant tarafından açıklanan iki bakış açısıyla başlayalım.

Düşman ve Kaçak

Özellikle mizantropi alanına kendini adayın birkaç filozof içinde belki de en tanınmış, en azından Batı geleneğinde, Immanuel Kant'tır (1724-1804). En az iki adet tartışmalı mizantropik bakış açısını ele alır. İlki insanlığın başarısızlıklarına karşı duyulan nefretle ve öğrenmeyle yönetilen, şiddet eylemlerine sürüklenmiş hisseden 'İnsanoğlunun Düşmanı'dır. Bazen bu eylemler gerçekten fiziksel şiddet eylemleri olabilir —belki sosyal hayatı bozma amacı olan ya da basitçe başkalarına zarar vermek isteyen eylemler. Diğer durumlarda, şiddet daha semboliktir, örneğin el üstünde tutulan ülkelere karşı tartışmalı meydan okumalar gibi. Uygarlığı bozmak, yıkmak ya da genel olarak insanların soyunun tükenmesini memnuniyetle bekleyen bazı çevreci mizantroplar bu tanıma uymaktadır.

Kant, ikinci mizantropik bakış açısına 'İnsanoğlundan Kaçan' adını verir. Suç işleyen kaçakların aksine, ahlakî kaçaklar suçluluk duygusundan değil korkudan dolayı kaçır. Olduğumuz şeyden, verdiğimiz zararlardan ve bizim aramızda olmanın yozlaştırıcı etkilerinden korkarlar ve bu korku tarafından yönetilirler. Şüphesiz, Kaçak mizantropların çoğunun da kendilerine ait başarısızlıkları olacaktır fakat onlar daha fazla yozlaşmaktan kaçınmak için çareyi kaçmakta arayacaktır. Bu kaçış gerçekten bir adaya kaçmak ya da herkesle ilişkiyi koparmak anlamına gelebilir veya daha önceki jenerasyonlarda olduğu gibi gözlerden uzak dinsel bir toplumda ya da dünyanın köklü başarısızlıklarından nispeten izole olmuş herhangi bir yerde inzivaya çekilebilirler. Buda'nın keşiş hayatın üstünlüğünü

duyurmasının nedeni, bu hayat tarzının materyalistik isteklerimiz ya da nefsimiz gibi kötülüklerimizi besleyen yozlaştırıcı etkilerden uzak olmasıydı.

Kant nefret dolu olmayı reddettiğinden bu iki bakış açısını da reddetmektedir. Ama bizi sefil ve yalnız kılmasından dolayı değil. Onun yerine, sürekli başarısız olsalar bile, yoldaşlarımızın manevi onurlarına saygı duymamız gerektiğini düşünür. Nefret sadece saygıyla *çelişkili* değildir aynı zamanda saygıyı *yok eder*. Kant işte bu yüzden Düşman bakış açısını ‘aşağılık’ olarak görmektedir. Kaçak mizantropiyi de benzer şekilde reddetmiştir. Evet, bu bakış açısında nefret ya da şiddet dürtüsü olmayabilir fakat insan topluluğu olmadan hakiki insan iyiliği de olamaz. Kant, katı düşünceleriyle ünlü olmasına rağmen manevî ve sosyal varlıklar olduğumuzu ileri sürer. Bir Kaçak, insanlardan kaçtığından dolayı tam olarak ilerleyemez. İzole ve gözden uzak bir hayat *yaşayabilir* ama *iyi bir hayat yaşayamaz*.

Düşman ve Kaçak bakış açıları Kant’tan uzun zaman önce de vardı. Klasik döneme kadar gidersek, insanlığa karşı kalıcı bir nefret besleyen ya da insanlıktan korkan insanlarla karşılaşabiliriz. Plutarch “kötülükten nefret eden, insanlıktan da nefret eder.” demiştir. Bu aşağı yukarı Düşman bakış açısının sloganıdır. Herakleitos, diğer bir adıyla ‘ağlayan filozof’ efsaneye göre yaşlılarının kötülükleri ve akılsızlıkları üzerine kederlenmiş ve sonunda dağlarda yaşamak için kaçmıştır. Bu insan dünyasını terk etmek için duyulan anlaşılabilir bir isteği örneklendirse de muhtemelen abartılı bir ifadedir. Ama nefret ve korku sürdürmesi zor duygular olabilir. Belki de mizantropi diğer duygulara ve anlayışlara dayandırıldığında daha dayanılabilir olabilir. Bu diğer mizantropik bakış açılarını Doğu’da bulabiliriz.

Aktivist ve Dinginci

Ahlakî durumumuz ve potansiyelimizin sistematik değerlendirilmesi Hindistan ve Çin felsefe geleneklerinin bilinen ilk evrelerine dayanmaktadır. Hindistan okullarına baktığımızda umutsuz bir tablo görürüz: İnsanlar kötülüklerimiz ve başarısızlıklarımızla hareket eden bir ‘ıstırap çemberi’ içinde *dukkha* (‘ıstırap’, ‘dengesizlik’, ‘rahatsızlık’) ve yeniden doğuş döngülerine hapsolmuştur. Budistler için bu başarısızlıklar özellikle ‘nefretin zararlı kökleri’, vesvese ve açgözlülüktür. Bütün klasik Çin okulları da insanların durumuyla ilgili sert bir görüşe sahiptir. Dünyanın zalimlik, açgözlülük, yalancılık, bencillik, karasızlık, yeteneklerin israfı, amansız şiddet tarafından yönetildiğini düşünürler. Konfüçyüsçüler, Bilge Kralların yöntem ve öğretilerinin unutulduğunu söyleyerek kederlenirler. Taoistler’e göre insanlar, artık Cennet’e Giden Yolu takip etmemektedir. Mohistler ve Legalistler’e göre yalnızca sert ahlakî öz disiplin ve katı ceza sistemleri ahlaka aykırı durumumuzu iyi yönde değiştirebilir. Evet, Hindistan ve Çin okulları erdem, bilgelik, merhamet, farkındalık, dini davranışlar, ilim, doğru yol gibi güzel şeylerin de önemini belirtirler. Fakat, bunları öğretmek zorunda oldukları gerçeği bile başlı başına düzensizliğin işaretidir. Ahlakî olanı öğütlemek bile yanlış yöne giden bir dünyanın,

çürümenin belirtisidir. Dünya ahlakî olarak iyi bir hâldeyse, Laozi'nin öngördüğü gibi, bilgelere, ayinlere ve erdemle ilgili öğretilere gerek olmayacaktır.

Hindistan ve Çin okulları genel olarak insanlığa karşı nefret duymayı reddetmiştir. Örneğin, Budistler nefreti bir kötülük olarak görürken, çoğu konuda birbirlerine katılmasalar da Konfüçyüsçüler ve Taoistler gerçek bilgenin ne nefret dolu ne de şiddete eğilimli olduğuna katılırlar.

Konu korku dolu Kaçaklar'a geldiğinde durum biraz daha karışık. Buda keşiş, izole bir hayatın üstünlüğünü öğretmiştir ve Taoistler de şehir hayatının 'yarattığı' yozlaşma konusunda şüphelilerdir. Ama diğer Çin okulları Kaçak ruhunu reddetmişlerdir. Konfüçyüsçülük, Mohizm ve Legalizm sosyal dünyayı geliştirmek istemiştir, terk etmek değil. Konfüçyüs bazen hüsrânını belirtir ve uzak topraklara yelken açmak istediğini duyurur ama sonra sakinleşir ve ahlakî görevlerine geri dönerdi. Yani, Hindistan ve Çin kültürleri bizlere farklı mizantropik bakış açıları sunmaktadır.

Bunlardan ilkinde Aktivist bakış açısı diyebiliriz. Bu tür mizantropikler umut ile hareket etmektedir. Dünyanın köklü ahlakî başarısızlıklarını görürler ve bunları değiştirmek için azimli bir sorumluluk üstlenirler. Onların umut anlayışı, ortak durumumuzu yeniden inşa etmek için sarf ettikleri büyük ölçekli çabalarda kendisini gösterir. Bu çabalar ahlakî öğretileri, dini vaazları ya da sosyo-politik aktivizmi veya bunların bir kombinasyonunu içerebilir.

Konfüçyüs (MÖ. 551-479) Aktivistlerin iyi bir örneğidir. Onun zorlu hayatında ahlakî altyapıyı onarmak için uyguladığı bir sürü Aktivist strateji vardı. Öğrencilerden bir topluluk kur. Dünyaya yay. İyi işler yap. Eğer dinlerlerse hükümdarlara danış. Başkalarına ilham olmak için erdemini canlı bir modeli gibi davran. Ayinleri ve geleneklere saygıyı yeniden canlandır.

Umutlu Aktivist modern hassasiyetler için —sosyal adalet hareketlerinden, iklim eylemciliğinden ve gezegeni kurtarmak için gösterilen çabalardan ilham alan jenerasyonlar için— Kant'ın iki tür mizantropundan da daha çekici bir figürdür. Ama bu bakış açısını eleştirmeden benimsemek konusunda aceleci davranmamalıyız. Diğer mizantropikler, dünyayı değiştiren coşkulu Aktivizm'e dikkat etmek gerektiğini vurgulamaktadır. Örneğin Buda, hırslı Aktivist projelere karşıydı. Ona göre ahlaki rezaletimizin derin sebepleri gerçekliğin köklü bir parçasıdır (*dukkha* ve tüm 'şartlandırılmış' varlıkların geçiciliği). Bu sebeplerle kişisel ahlakî ve ruhanî eylemlerle başa çıkılır ama bunlar sosyal ve siyasal eylemlerle değiştirilemez. Ayrıca, kuvvetli Aktivizm, alçakgönüllülük, sükûnet, kendini zapt etme ve ağırbaşlılık gibi Budist erdemlerle bağdaşmamaktadır. Bu yüzden başka bir bakış açısına ihtiyaç duymaktayız.

Bu dördüncü ana mizantropik bakış açısı Dingincilik'tir [*Quietism*]. Tüm felsefi mizantropiler gibi Dingincilik de insanlığın ahlaki durumuna karşı negatif ve eleştirel bir değerlendirme yansıtmaktadır. Bir Dinginci'yi diğerlerinden ayıran şey uysal ruhlarıdır.

İnsanlığı iyileştirmek için çok az şeyin yapılabileceğine inanırlar. Belki de başarısızlıklarımızın onarılamayacak kadar fazla olduğunu düşünürler. Belki de iyileştirici, büyük herhangi bir eforun görkemliliğimiz, kibrimiz için yeni faaliyet alanı ve kendi kendimizi kandırma kapasitesi vererek geri tepme riski olmasından korkarlar. Daha ılımlı yollarla tepki vermek daha iyidir. Bu yüzden Dinginci mizantropolar toplu başarısızlıklarımıza *uyum sağlayacak* yollar bulmaktadırlar. Hırs ve gücün baştan çıkarıcılığının en güçlü olduğu insan hayatının yozlaşmış bölümlerindeki karışıklıktan kaçınırlar ve ana akımın meşguliyetinden ve telaşından uzakta daha basit, göze çarpmayacak şekilde yaşamının yollarını arar, kafalarını eğik tutar ve münakaşadan uzak durarak yansızlık ve mahcubiyet gibi erdemleri yeşertebilme mücadelesi verirler.

Buna güzel bir örneği 'kelebek rüyası' ile ünlü, Taoist filozof Zhuangzi'de (MÖ 369-286) bulabiliriz. Modern Batı toplumları arasında Zhuangzi, neşeli, uzun saçlı, yalın ayak putkıran, görkemli bilgelere nanik yapan ve Konfüçyüsçü ritüellerin formalitelerinden kaçan romantik hatta anarşik bir figür olarak kutlanmaktadır. Aslında işler bundan daha karmaşıktır. Onun insan hayatı hakkındaki görüşü iç açıcı değildir. Çoğu insanın Yol'u (Dao) unuttuğundan dolayı, hayatlarının dörtnala giden bir at gibi olduğunu, bu yüzden insanların yabancılaştırmış ve kafası karışık olduğunu, acı verici şekilde değişip durduğunu, 'üzgünden çok endişeli' olduğunu düşünmektedir.

Zhuangzi'nin kendi hayatı dünyadaki en sade yaşamlardan biriydi. *Zhuangzi* kitabı onun siyasi makamdan, tartışmacı alimlerin çekişmelerinden kaçındığını sadece güvendiği birkaç insanla arkadaşlık ettiğini ve kuşlar ve hayvanlara karşı içten gelen bir sevgi beslediğini göstermektedir. Bu ılımlı stratejiler onun insan dünyasında yaşamasını ve ya yozlaşmışlıklarını göz ardı etmesini ya da onlarla başa çıkmasını sağladı.

Mizantropik Çıkmaz

Düşmanlar, Kaçaklar, Aktivistler ve Dinginciler'in uzun bir listesini yapabiliriz. Tüm dünyadaki felsefe geleneklerinde bu dört bakış açısı tekrar ve tekrar ortaya çıkmaktadır. Her biri bize mizantropik bir şekilde yaşamaya çalışmanın belirli yollarını göstermektedir. Evet, burada tartışmadığım bazı sorular ışığında bu yolların detaylarına girmeliyiz. Mizantropinin dinle ilişkisi nedir? Belirli insan *grupları* yerine tüm insanlığı kınamak mantıklı ya da adil midir? Ya mizantropik kanı abartılıyorsa? Ve eğer doğruysa bile insanlık ile ilgili kötü haberleri yaymalı mıyız?

Bunların hepsi önemli sorular ama bunları yalnızca mizantropinin felsefi ciddiyetine ikna olmuşsak keşfetmek isteriz. Bu mizantropinin sözlük tanımı olan 'insanlığa duyulan nefret'i reddetmek anlamına gelmektedir. Mizantrop olmanın bir sürü yolu var, bu yollardan sadece bir tanesi nefret ile tanımlanmaktadır. Aslında mizantropolar belki de bu yüzden tek bir bakış açısına bağlı kalmıyordur. Birçok mizantropun yazılarına bakınca, sıklıkla farklı bakış açıları arasında acı verici bir tereddüt yaşadıklarını görüyorum. Nefret anları ve ardından gelen iyimser bir umuda dönüşen boyun eğmiş sakinlik ve tekrar aynı

döngü... Konfüçyüs çoğu kez vazgeçmek istemiş ama her zaman insanlığa karşı beslediği umut sayesinde geri adım atmıştır. Fakat son yıllarında, Aktivizm, Dinginciliğe boyun eğmiştir. Bu bize gerçek felsefi vazifenin, tek bir mizantropik bakış açısıyla yaşamak değil, bakış açıları arasındaki duygusal ve ahlakî açıdan zor olan tereddütle başa çıkmak olduğunu göstermektedir. Bununla başa çıkmak mizantropik çıkmazın özüdür.

Kayda Değer Akademik Metinler mottosuyla, 10 Ağustos 2015 tarihinde yayın hayatına başlayan *sosyalbilimler.org*, sosyal bilimler meselelerine yoğunlaşan, gönüllülük odaklı, açık erişim, akademik bir web sitesidir. Hakkında detaylı bilgi almak için sosyalbilimler.org/hakkinda sayfasını, ekibimizde gönüllü olarak görev almak için sosyalbilimler.org/basvuru sayfasını ziyaret edebilirsiniz.

Facebook, Twitter, Instagram ve YouTube'da @sosbilorg kullanıcı adıyla *Sosyal Bilimler*'i takip edebilirsiniz.

sosyalbilimler.org/abonelik sayfasından e-bülten abonesi olarak, her pazar günü, o hafta içinde *sosyalbilimler.org*'da yayımlanan çalışmaların tamamını size gönderilecek bir e-posta ile alabilirsiniz.

sosyalbilimler.org'da yayımlanan metin, video ve podcastlerin paylaşıldığı Telegram grubuna t.me/sosbilorg adresinden katılabilirsiniz.